

Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze

<https://valodaskonsultācijas.lv/lv/questions/940>

Jautājums	Vai vijole ir futlāri vai futrāli ?
Atbilde	<p>Vijole ir futrāli.</p> <p>Vārds <i>futrālis</i> latviešu valodā aizgūts no vācu valodas vārda <i>Futtermal</i>, un tā pamatā ir viduslatīņu vārds <i>fotrale</i>. Arī krievu valodā vārds aizgūts no vācu valodas, taču tajā notikusi metatēze – skaņu pārstāšanās –, un tas rakstāms <i>футляр</i>. Krievu valodas ietekmē radušās svārstības vārda rakstībā un izrunā latviešu valodā.</p> <p>Abu vārdu lietojums latviešu valodā konkurē jau kopš 19. gadsimta: vārds <i>futrālis</i> periodikā atrodams kopš četrdesmitajiem, savukārt <i>futlāris</i> – kopš sešdesmitajiem gadiem. Atrodams arī vārds <i>futerālis</i> (arī <i>futeralis</i>) – tas fiksēts gan periodikā, gan Krišjāņa Valdemāra „Krievu-latviešu-vācu vārdnīcē” un arī Rūdolfa Blaumaņa daiļradē.</p> <p>Inta Freimane raksta: „Visnozīmīgākie valodas kultūrā ir leksiskie kalki, kam receptorvalodā (aizgūšanas brīdī vai vēlāk) ir leksiski semantiski ekvivalenti: tas nozīmē, ka receptorvalodā ir pazīstama kalka nosauktā reālija. Šādu kalku aizgūšanas lietderība ir apšaubāma.”</p> <p>Vārds <i>futrālis</i> ir aizgūvums no vācu valodas, leksiskais kalks, kuram līdzās latviešu valodā pēcāk nostājies tās pašas reālijas apzīmējums, kas aizgūts no krievu valodas. Ja valodā jau pastāv viens aizgūvums, tad jauna tās pašas nozīmes aizgūvuma ienākšanas lietderība ir apšaubāma. Tas sakāms arī, piemēram, par vārdiem <i>birojs</i> un <i>ofiss</i>: vārds <i>birojs</i> ir senāks aizgūvums no franču valodas vārda <i>bureau</i>, savukārt <i>ofiss</i> – jaunāks aizgūvums no angļu vārda <i>office</i>, tāpēc latviešu valodā ieteicams lietot senāko aizgūvumu <i>birojs</i>.</p>
Avoti	<p><i>Ilustrētā svešvārdu vārdnīca</i>. Sast. I. Andersone, Dz. Dāvidsone, A. Cebura. Rīga : Avots, 2019, 257. lpp.</p> <p>Latviešu literārās valodas vārdnīca: futrālis</p> <p>Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca: futrālis</p>

Ceplītis, L., Miķelsone, A., Porīte, T., Raģe, S. *Latviešu valodas pareizrakstības un pareizrūnas vārdnīca*. Rīga : Avots, 2007, 234. lpp.

Vasmer, Max von. *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka*. Tom 4. Moskva : Astrel', ACT, 2004, 212. lpp.

Waldemar, K. *Kreewu-latweeschu-wahzu wardnice*. Moskva : Ministerstvo narodnogo prosveschenija, 1872, 634. lpp.

Kuzina, A. *Rūdolfa Blaumaņa valodas vārdnīca* Rīga : Madris, 2019, 54. lpp.

